

Verslag TRACKS-ontmoetingsmoment 22/06/2017 Muziekcentrum De Bijloke (Gent)

Inhoud

<u>Plenair gedeelte.....</u>	<u>2</u>
<u>Parallelsessie 1.....</u>	<u>2</u>
<u>Parallelsessie 2.....</u>	<u>6</u>
<u>A) Kraakhuis: Geordend, gedigitaliseerd,... en dan? Online zichtbaarheid van je archief....</u>	<u>6</u>
<u>B) Auditorium: Archieven beeldende kunsten.....</u>	<u>8</u>
<u>C) Concertzaal: Noden met betrekking tot digitalisering van audio- en audiovisuele collecties in de muzieksector.....</u>	<u>10</u>
<u>D) Café: Kunstenarchieven en onderzoek.....</u>	<u>12</u>
<u>E) Bibliotheek: Hoe kan de cultureel-erfgoedsector kunstenorganisaties helpen? Ervaringen met het project the archives @ the architects.....</u>	<u>13</u>
<u>F) Rotonde: Archieftrajecten podiumkunsten.....</u>	<u>16</u>

Plenair gedeelte

Powerpointpresentaties beschikbaar op [Google Drive](#).

Parallelsessie 1

Hoe hebben meerjarig gesubsidieerde kunstspelers het neerschrijven van acties rond archiefzorg in hun actieplan 2017 ervaren? Welke ambities werden geformuleerd? Hoe kijken ze er halverwege het jaar op terug en naar vooruit?

- De basisarchiefzorg gaat enkel over het bijhouden en het ordenen van het archief, niet over het ontsluiten of digitaliseren. Toch vormt het ontsluiten van materiaal vaak de interne motivatie voor kunstorganisaties om aan een betere basiszorg te doen.
- Vragen die in KIOSK werden gesteld voor het actieplan 2017 waren beknopter dan wat eerder op dit TRACKS-ontmoetingsmoment in de plenaire presentatie van het Departement CJM aan bod kwam. Er was enkel de vraag naar een algemene visie op het archief en welke acties men wilde ondernemen. Wat Tom Van Houtte van het Departement CJM presenteerde was een interne checklist. Op basis van deze checklist maakt het Departement een gevalideerde inschatting van de antwoorden die organisaties gaven. Deze inschatting wordt gebruikt bij een plaatsbezoek, waar organisaties zelf verdere toelichting kunnen geven.
- In sommige gevallen dienen kunstorganisaties eerst nog een visie te ontwikkelen voordat men concreet aan de slag kan. Dat staat dan ook bij velen als eerste actie met betrekking tot archiefzorg in het actieplan. Ook moesten bij een aantal kunstorganisaties nog de interne verantwoordelijkheden voor archiefzorg worden vastgelegd. Ook dat kon deel uitmaken van het actieplan.
- Jubilea van organisaties blijken soms concrete aanleidingen om het archief onder handen te nemen (bv. Collegium Vocale, Muziekclub N9, Spectra Ensemble, Festival van Vlaanderen en Het Collectief). Neergeschreven acties: papieren archief schonen en reduceren om tot een werkbaar archief te komen en om eventueel delen te kunnen overdragen, digitaliseren van audiovisueel archief,...
- Veel kunstorganisaties willen vooral naar buiten komen met hun archief (al dan niet digitaal, bv. programma's van Festival van Vlaanderen). Muziekclub N9 is voor hun traject in contact met Resonant. Hun case als kleine kunstorganisatie kan misschien ook dienen ter inspiratie voor anderen. Sommige kunstorganisaties (bv. LLS 387 en WPZimmer) hebben al jaren de reflex om een selectie van o.a. foto's, video's en brochures zoveel mogelijk online beschikbaar te maken. De grootste uitdaging voor deze organisaties is het duurzaam archiveren van de website en het digitaal materiaal dat er deel van uitmaakt. Het archief heeft een zekere continue zorg nodig om alles netjes en overzichtelijk te houden.
- TRACKS (en de vraag naar archiefacties vanuit de overheid) is voor sommige organisaties een aanleiding om (beter) na te denken over welke vormen van archiefzorg ze belangrijk vinden. Sommige muziekorganisaties nemen hierdoor voor het eerst concerten op (bv. Handelsbeurs). Anderen deden dit al, maar gaan ook bewuster en proactiever dan voorheen om met de rechten op deze opnames door afspraken te maken met artiesten. Voor materiaal uit het verleden verhinderen goede schriftelijke afspraken over auteursrechten en naburige rechten regelmatig de ontsluiting van archiefmateriaal. De exceptie in het auteursrecht m.b.t. reproductie en mededeling voor reclaimedoeleinden laat wel de reproductie en de mededeling aan het publiek toe voor reclaimedoeleinden, voor openbare tentoonstellingen of openbare verkopen van artistieke werken, in de mate dat het noodzakelijk is voor de promotie van die gebeurtenissen, met uitsluiting van enig ander commercieel gebruik. Die exceptie volstaat dus niet om het materiaal ook na afloop online ter beschikking te mogen houden.

- De richtlijnen op TRACKS zijn voor sommige organisaties die reeds bezig waren met archiefwerking een toetssteen om te bekijken hoe ver hun huidige praktijk van de wenselijke situatie af ligt. Niet iedereen heeft de TRACKS-website al in detail bekeken. Sommigen hebben zich beperkt tot de basiszorg en hopen om dat in 2017 in gang te kunnen zetten.
- TRACKS heeft bij sommige organisaties het besef doen groeien over de (problematische) bewaring van born digital materiaal. Een actie die bij sommige organisaties (bv. Ontroerend Goed) werd ingeschreven is de zoektocht hoe hier efficiënter mee om te gaan in functie van bewaring en ontsluiting. Op termijn zit de opname van born digital materiaal ook in de scope van VIAA. Daar wordt dus alvast naar uitgekeken door heel wat kunstorganisaties.
- De verhuizing van een kunstorganisatie is soms een factor die archiefacties bepaalt (bv. Spectra Ensemble en Aifoon), maar ook los van een verhuizing gaan sommige kunstorganisaties nu bewuster dan voorheen nadenken over wat ze belangrijk vinden om te bewaren en wat niet. Sommigen zijn op zoek naar selectiecriteria. De TRACKS-website kan hierbij helpen, indien nodig aangevuld met advies op maat vanuit de expertisecentra. In elk geval blijft de eerste stap steeds zicht krijgen op wat er is.
- Archiefacties ontstaan evenzeer vanuit de motivatie van artistiek hergebruik binnen de organisatie (bv. inventarisering en digitalisering van partituren bij Spectra Ensemble). De acties zijn dan vaak minder publieksgericht. Er is ook interesse voor artistiek hergebruik tussen verschillende kunstorganisaties. Een goede openbare catalogus van commissioned works (composities in opdracht) kan muziekensembles bijvoorbeeld in staat stellen om te weten waar de partituren en de rechten zitten van werken die ze ook zouden kunnen spelen.
- Met de (online) ontsluiting van voorbije producties willen sommige organisaties bouwen aan een betere portfolio op hun website. Dit kan renderen bij internationale verkoop – oude programma's die nog relevant zijn kunnen zo terug aandacht krijgen (Het Collectief).
- Sommige kunstorganisaties wachten af om concrete acties in hun actieplan op te nemen. Ze willen liever minder vrijheid om zelf te beslissen hoe ze aan archiefzorg doen en verwachten concretere voorschriften. Het liefste zien ze een dienstverlening voor archivering, maar men beseft tegelijk dat dit wellicht niet haalbaar is.
- WP Zimmer nam deel aan het archiefdoorlichtingstraject dat Het Firmament en PACKED vzw organiseerden. Dat heeft geholpen om een visie op archiefzorg te ontwikkelen. WP Zimmer heeft werk gemaakt van een betere ordening en is maximaal digitaal gaan werken.
- Een aantal organisaties proberen meer lijn te krijgen in het gebruik van diensten als Dropbox en Google Drive. Dit zijn goede werkinstrumenten (al is het belangrijk goede afspraken rond het beheer van documenten en mappen te maken), maar geen goede archiveringsplek. Als je daar documenten bewaart, dien je ook nog regelmatig spiegelkopieën op een andere plek bewaren. Met alle cloudtoepassingen moet je voorzichtig zijn naar digitale archivering toe. Eén reden daarvoor is dat meestal meerdere personen toegang hebben tot de map(pen) op Dropbox en Google Drive en er dus een verhoogd risico bestaat dat iemand, gewild of ongewild, onopgemerkt bv. een document of (sub)map uit het 'archief' verwijderd.

Wat vinden kunstorganisaties van de archiefverplichting? Voelt het als een positieve stimulans/aanmoediging of toch eerder als een (negatiever gepercipieerde) verplichting?

De reacties zijn uiteenlopend.

- Het is een stimulans (bv. Spectra, muziekclub N9 en Concertgebouw Brugge). Door de verplichting komt het toch iets hoger op het prioriteitenlijstje. Dat zou anders niet het geval zijn. Er wordt nu tenminste nagedacht over archief
- Het voelt als een verplichting.
 - Er zit een soort van negatieve pedagogie achter het hele verhaal (Aifoon). Het is psychologisch gezien interessanter om via beloning en goede voorbeelden aansporingen te bieden dan om te straffen wanneer je niet archiveert. Niet voor alle organisaties is het even duidelijk dat de basisarchiefzorg geen verplichting inhoudt om heel het statische

archief uit het verleden onder handen te nemen. Nochtans staat dat gespecificeerd op <http://projecttracks.be/nl/basiszorg>. Zo geldt het ontwikkelen van een visie bijvoorbeeld voor het hele archief, maar aandacht voor ordening en bewaring slechts vanaf de huidige beleidsperiode.

- Een mogelijk negatief neveneffect van de verplichting is dat sommigen misschien een formaliteitsoplossing gaan zoeken en rapporteren zonder dat er uiteindelijk veel gebeurt.
- Kanttekeningen/uitdagingen
 - Mankracht: het is een uitdaging om er tijd voor vrij te maken. In eerste instantie kost het al veel tijd om een visie uit te werken. In sommige gevallen zetten kunstorganisaties stagiairs in om bepaalde archieftaken mee uit te voeren. Sommige organisaties met een langere geschiedenis voelen zich wat overspoeld door de vraag om zorg te dragen voor heel hun verleden. Het is belangrijk om het onderscheid te maken tussen het dynamische archief dat je vandaag creëert en het statisch archief uit het verleden. Zo staat het ook gespecificeerd in de basiszorg en dat maakt de uitdaging behapbaarder.
 - Er zijn geen extra middelen om beter aan archiefzorg te doen.
 - De aanwezige kennis en expertise verschilt enorm tussen verschillende organisaties (zeker m.b.t. het digitale). Sommige medewerkers van kunstorganisaties voelen zich daardoor soms een beetje aangeduid als Chinese vrijwilliger om dit op zich te nemen. De archiefverantwoordelijke heeft archiefzorg nooit als primaire taak. Om alles te doen zoals je het zou willen doen is er nood aan meer tijd en middelen. Het is dus zaak om als organisatie na te denken hoe archiefacties ertoe bijdragen dat je bepaalde artistieke doelen gemakkelijker bereikt of dat je in het geheel efficiënter werkt (bv. een trash day zorgt ervoor dat je gemakkelijker dingen in je archief kunt terugvinden). In het nieuwe Cultureelerfgoeddecreet is er wel de mogelijkheid om projecten in te dienen die een samenwerking zijn tussen een erfgoed- en een kunstorganisatie, waarbij gefocust wordt op het archiveren en/of ontsluiten van kunstenerfgoed. Daarnaast zijn er ook innovatieve partnerprojecten mogelijk, waarin kunst- of erfgoedorganisaties met een andere (niet-culturele) organisatie kunnen samenwerken, bijvoorbeeld rond digitaliseren. Dit gaat om subsidiebudgetten tot €20000, waarbij de niet-culturele partner minstens 25% van de totale kosten moet bijdragen. Partnerprojecten kunnen nu al aangevraagd worden (<https://cjsm.be/cultuur/themas/creatieve-partnerschappen/innovatieve-partnerprojecten>), projecten binnen het nieuwe Cultureelerfgoeddecreet vanaf het najaar 2018. Vanaf 2018 zijn er ook terug projectsubsidies mogelijk op basis van het oude Cultureelerfgoeddecreet. Zie <http://www.kunstenenerfgoed.be/nl/nieuws/ontwikkelingsgerichte-projecten-cultureel-erfgoed-opnieuw-mogelijk>. De eerste indiendatum is 15 september 2017.
 - Uitdaging om de hele organisatie mee te krijgen. Het mag niet op één persoon terecht komen.
 - Sommige organisaties willen meer standaarden en tools aangereikt krijgen waarmee je archiveren kunt vergemakkelijken. Iemand vermeldt bijvoorbeeld de nood aan een goed platform om bestanden op te slaan en via metadata doorzoekbaar te maken voor andere werknemers. Aandacht voor laagdrempeligheid (gebruiksvriendelijk voor de kunstensector) en privacy moeten hierbij centraal staan.
 - Sommige organisaties, die niet kunnen terugvallen op het archiefdoorlichtingstraject in de podiumkunsten, hebben te weinig concrete handvatten om aan archiefzorg te doen. Ze willen meer concrete, praktische en pragmatische ondersteuning.

Hoe organiseer je als kunstorganisatie je tijdsbesteding aan archiefzorg? Hoeveel tijd besteed je eraan? Doe je dat gedurende vaste momenten per maand/jaar? Gebeurt het als onderdeel van de andere reguliere taken?

- Sommige organisaties namen zeer specifiek de inzet van personeel en middelen op in hun actieplan en begroting (bv. Muziekclub N9 en Spectra Ensemble). Anderen deden dat niet omdat ze vooral voortbouwen op wat er al is, of omdat ze wachten op concretere voorschriften om actie te ondernemen.
- Een jaarlijkse trash day staat bij een aantal kunstenorganisaties op de agenda, maar het gebeurt regelmatig dat die moet wijken voor andere (dringende) zaken. Het is nochtans het moment bij uitstek om consequent de mappenstructuur te bewaken, bestanden vanop computers van medewerkers over te brengen naar de server en eventueel belangrijke informatie uit e-mails een plaats te geven op de server.
- Heel wat kunstenorganisaties weten een deel van de archiefzorg in de dagelijkse werking in te bedden. Bij deze organisaties zijn duidelijke afspraken rond verantwoordelijkheden gemaakt. Zaken die als onderdeel van de dagelijkse workflows gebeuren zijn o.a.: archivering van (nieuw) promotiemateriaal, inscannen van persknipsels en geordend bewaren van documentatiemateriaal. Dat is een goede zaak, want deze organisaties ervaren zelf ook dat het moeilijker en tijdsintensiever is om achteraf materiaal te archiveren dan vroeger is blijven liggen (bv. handgeschreven partituren zonder naam of datering).
- Retroactieve acties zijn vaak het moeilijkst om aan te pakken. Ze zijn tijdsintensief en vereisen kennis uit het verleden. Bij De Centrale maakt er nu één iemand een dag per week vrij om inhaalwerk te doen. Ook is het lastig om hier vooraf realistische tijdsinschattingen voor te maken.
- Voor specifieke acties wordt soms een stagiair of vrijwilliger ingeschakeld (bv. voor de digitalisering van partituren bij Spectra Ensemble).

Algemene opmerkingen/noden/vragen/bedenkingen:

- Op dagen als vandaag zijn vooral de goede voorbeelden uit de sector aanwezig. Niet iedereen legt dus deze mate van aandacht en goede wil voor archiefzorg aan de dag.
- Zal er tijd genoeg zijn om tegen 2021 aan alle elementen van basiszorg te voldoen? Basiszorg zoals vandaag omschreven wordt in de praktijk uitgetest en geëvalueerd (cf. traject nulmeting en evaluatie zoals Tom Van Houtte in het plenaire gedeelte toelichtte).
- Het kabinet Gatz werkt aan een visienota “cultuur in een digitaal tijdperk”, o.m. op basis van input uit het Cultuurforum 2016 en op basis van een groot onderzoek dat werd besteld. Dit onderzoek zal einde september gepresenteerd worden. De visienota komt er voor het einde van het jaar. Deze zal ook op de TRACKS-website worden gepubliceerd.
- De kunstensector krijgt nu richtlijnen m.b.t. basiszorg, maar wat gebeurt er in andere sectoren en beleidsdomeinen, bv. zorg en onderwijs. Yago Bastin (kabinet Gatz) bevestigt dat het als aandachtspunt in de Visienota cultureel erfgoed is opgenomen, maar heeft voorlopig geen weet van andere sectoren. Yago zoekt dit uit.
- Het is niet altijd evident om een archiefinstelling te vinden om je archief als kunstenaar aan over te dragen. TRACKS-partners bemiddelen hierbij (bv. videocollectie Svend Thomsen, maar ook een aantal organisaties die werking stopzetten wegens het wegvallen van structurele subsidies of om andere redenen). Sinds kort hebben privaatrechtelijke archieven met Archiefpunt een aanspreekpunt opgezet om in overleg en op een objectieve manier een plek te vinden om waardevolle archieven te herbestemmen. Bepalende factoren die het eenvoudiger of complexer maken om een archief te herbestemmen zijn de mate waarin een collectie is geïnventariseerd en of de rechten verspreid zitten bij verschillende personen. WP Zimmer heeft onlangs het archief van haar voorloper De Beweging aan het Letterenhuis geschonken. Zij nemen het verdere beheer op zich.
- Websitearchivering staat nog bij bijna iedereen in de kinderschoenen of helemaal nergens. Tegelijk hangt men voor een toegankelijk archief vaak sterk af van wat er (nog) op de website van een organisatie staat omdat papieren programma's bijvoorbeeld minder consequent dan vroeger worden bijgehouden. De website is soms de enige plaats waar een

(recent) artistiek verleden op één plaats is gedocumenteerd. Het is dus des te belangrijker om er aandacht aan te besteden.

- Om archiefzorg binnen een kunstorganisatie werkbaar en behapbaar te houden, is het belangrijk om het werk te faseren. Probeer niet alles in het eerste jaar te doen, maar probeer wat je doet goed te doen. De TRACKS-website, eventueel aangevuld met advies op maat, helpt je te faseren.
- VIAA biedt mogelijkheden voor de kunstensector om audiovisueel materiaal te digitaliseren, maar doet de manier waarop het ter beschikking gesteld wordt voldoende recht aan de artistieke werkingen zelf? Gevaar dat het er allemaal erg statisch, droog, proper uitziet. De presentatie komt vooral tegemoet aan de cultureel-erfgoedsector en onderzoekers. Misschien blijven hier kansen ivm publiekswerking liggen. Maar: content providers van VIAA kunnen zelf aan valorisatie doen door het gedigitaliseerde materiaal zelf op interessantere manieren te hergebruiken (indien de rechtenstatus dat toelaat).

Parallelsessie 2

A) Kraakhuis: Geordend, gedigitaliseerd,... en dan? Online zichtbaarheid van je archief.

Rond de tafel: Veerle Vandeputte (Liberaal Archief), Pepa De Maesschalk (LLS 387), Jens Van Durme (Collegium Vocale), Isabelle van Ongeval (Letterenhuis), Sophie Bossaert (Archiefbank Vlaanderen), Veerle Wallebroek (Het Firmament)

Moderator: Rony Vissers (PACKED vzw)

Presentatie Rony

Case: website van Ula Sickle. Het Wikipedia-artikel komt hoger in de ranking van Google voor dan andere websites. In het artikel zitten veel links naar andere webpagina's. Wikipedia is ideaal om door te linken naar andere bronnen. Is de website van Ula Sickle gearchiveerd? Ja, door The Internet Archive¹, maar niet alle pagina's zijn volledig: bv. video's worden niet gearchiveerd.

De tool Archive-It is geavanceerder en daarmee lukt het wel om alle pagina's van een website te archiveren. Deze oplossing is betalend, via met een abonnementsformule. Zij zorgen zelf voor de opslag van de website (dan blijft deze publiek toegankelijk), maar je kan het resultaat ook downloaden en zelf bewaren. NYU Libraries werkte hier al mee samen.² In Vlaanderen is er het voorbeeld van de website over jeugd literatuur van Iedereen Leest (<http://jeugd literatuur.org/auteurs>). Onderhoud en aanvulling van de website behoort niet langer tot de missie van Iedereen Leest. De website werd met Archive-It gearchiveerd in The Internet Archive, zodat er in Wikimediatplatformen links naar gearchiveerde pagina's gebruikt kunnen worden.

Kunstorganisatie dienen op te passen voor linkrot bij het uitbouwen van een archiefsectie van een website (bv. Kunstfestival des arts). Webpagina's over evenementen die voorbij zij verhuizen naar die archiefsectie, maar mogelijk verandert daardoor het webadres.

The Internet Archive is gratis en maakt periodiek snapshots. Je kan er oudere versies van een website terugvinden, bv. voor les ballets C de la B kan je teruggaan tot 2004, voor Troubleyn tot 2000. Met de gratis dienst heb je geen controle over wat gearchiveerd wordt en of dezelfde pagina

1 Een stichting, opgericht in San Francisco. Zie <https://archive.org/index.php>.

2 Zie <https://www.nyu.edu/about/news-publications/news/2015/march/nyu-libraries-to-team-with-internet-archive-to-preserve-high-quality-musical-content-on-the-web.html>.

in de toekomst opnieuw gearchiveerd wordt. Je kan enkel manueel afzonderlijke URL's gratis archiveren. Een bijkomend probleem bij de website van les ballets C de la B is dat, eens je probeert door te klikken op de gearchiveerde homepage, je al snel op een blanco pagina komt. De oorzaak is vermoedelijk dat de website Flash gebruikt en dat dergelijke pagina's moeilijker automatisch zijn te archiveren.

Websites kunnen een belangrijke informatiebron zijn en dienen als kunstenerfgoed te worden gedocumenteerd. Zorg ervoor dat als de website verdwijnt, de inhoud niet verloren gaat. Wanneer je een website archiveert, kijk dan goed na of alle links werken en of – als je dat relevant vindt - ook externe links zijn meegenomen.

Huidige praktijk bij de mensen rond de tafel

- Pepa De Maesschalk: LLS 387 is een kleine kunstenuitvoeringsorganisatie die vooral tentoonstellingen organiseert. De website bevat een archief van alle activiteiten, aangevuld met documentatiemateriaal/videomateriaal. Materiaal op website komt ook in aparte mappen. De website bevat dus geen uniek materiaal en is voornamelijk bedoeld om het materiaal toegankelijk te maken, bijvoorbeeld voor educatieve doeleinden.
- Collegium Vocale: de eigen website bevat geen uniek materiaal. Het zou wel jammer zijn als de website zou verdwijnen (bv. publieke toegang tot 10 jaar persrecensies). Promotie wordt meestal niet door Collegium Vocale gevoerd, maar door de receptieve huizen of media. Materiaal zit dus verspreid en heeft vele rechthebbenden. Is het de taak van Collegium Vocale om dat allemaal samen te brengen? Wellicht kan een organisatie als de VRT veel beter archiveren dan een kunstenuitvoeringsorganisatie. Het is belangrijk om als organisatie na te denken over wat uniek is en/of wat een intern gebruiksnut heeft (bv. persrecensies).
- Spectra Ensemble heeft ook een website waarop alles uit het verleden toegankelijk blijft. Ook hier bevat de website geen unieke informatie.
- Vanuit het oogpunt van archivering is het uiteraard prima dat het materiaal van de website ook buiten de websites zelf wordt bewaard. Wel is het belangrijk om je ervan bewust te zijn dat de eenvoudige toegang tot het materiaal verdwijnt wanneer de websites offline zijn.

Wikipedia

- Goede informatie op Wikipedia kan voor een toenemende zichtbaarheid zorgen.
- Bij Collegium Vocale heeft er eens ooit een stagiaire gewerkt op Wikipedia. Iedereen kan schrijven op Wikipedia, maar ook bij Collegium Vocale heeft men gemerkt dat de sociale controle door de Wikipediagemeenschap zeer groot is. Zo aanvaardt men bijvoorbeeld niet dat je over je eigen organisatie schrijft. Voldoende afstand tot het onderwerp is belangrijk. Nut/belang van aanwezigheid op Wikipedia: zichtbaarheid, iedereen gebruikt het. Het probleem van nabijheid tot een onderwerp kan mogelijk opgelost worden door met vrijwilligers in de organisatie te werken of door bestaande vrijwilligers in de Wikipediagemeenschap te benaderen om hen te overtuigen om meer over artistieke onderwerpen te schrijven.
- Is Wikipedia “veiliger” naar archivering toe dan de eigen website? The Internet Archive archiveert vrij volledig Wikipediapagina's (inclusief links naar externe websites). Aangezien Wikipediapagina's redelijk eenvoudig zijn opgebouwd uit tekst en foto's zijn ze technisch vrij simpel te archiveren. Met een eigen website is dat soms anders. Bovendien komt de eigen website minder snel op de radar van The Internet Archive voor volledige archivering. De inhoud van Wikimediaplatformen kan vrij hergebruikt worden (ook door bv. Google). Indien Wikimedia ooit verdwijnt zal de content verder leven als open data doordat hij gekopieerd kon worden naar ergens anders.
- Wikipedia is fantastisch, maar ook niet de enige zaligmakende bron van informatie. Wanneer iemand op Wikipedia verwijst naar een gedateerd boek, levert dat niet noodzakelijk

een goede representatie op, maar voldoet het wel aan de eisen van Wikipedia.

Andere sociale media (Flickr, Vimeo, YouTube,...)

- Belangrijk om deze platformen niet als digitale archiefruimte te zien (afhankelijkheid, kwaliteitsverlies).
- Bij hedendaagse muziek is het auteursrechtelijk niet altijd evident om een video van uitvoeringen online te zetten.
- Bij LLS 387 wordt met vaste fotografie samengewerkt voor tentoonstellingen. Die foto's krijgen een plaats in een vaste mappenstructuur (met back-up) en een deel ervan wordt publiek toegankelijk gemaakt op de website. Videomateriaal wordt geregeld via Vimeo beschikbaar gesteld op de website, maar de oorspronkelijke bestanden worden ook altijd bewaard.

Websitearchivering

- Bij Liberaal Archief worden regelmatig websites van liberale politici gearchiveerd.
- Websitearchivering kan ook zinvol zijn wanneer de inhoud al op andere plekken is bewaard. De voornaamste reden is dan de look & feel, het kunnen ervaren van de website als een publicatie op zich. Bovendien kan je er ook voor zorgen dat de online toegang tot de webpagina's gewaarborgd blijft.

B) Auditorium: Archieven beeldende kunsten.

Rond de tafel: Caroline Claeys (bibliothecaris Mu.ZEE), Wim De Maat (Restart Collection), Jan De Vree (M HKA), Yago Bastin (kabinet Gatz, werkt rond aanvullende financiering, digitalisering), Evi Bert (M HKA)

Moderator: Bart Magnus (PACKED vzw)

Kunstenpunt organiseerde onlangs een conferentie rond kunstenaarsestates. Daar bleek dat er veel verschillende insteken mogelijk zijn om een stichting op te zetten en te beheren, alsook dat er verschillende vormen van samenwerking mogelijk zijn. Kunstenpunt publiceert wellicht binnenkort een verslag op hun website. Een terugblik op de inzichten van deze conferentie vanuit TRACKS is te vinden op <http://projecttracks.be/nl/nieuws/detail/terugblik-op-conferentie-artists-estates-a-legacy-19-20-april-2017>

Hoe kunnen de verschillende spelers in kunsten- en erfgoedsector elkaar versterken met betrekking tot beeldende kunstarchieven? Welke rol wil Centrum Kunstarchieven Vlaanderen (CKV) daarin spelen?

M HKA, Middelheim en SMAK hebben afspraken gemaakt rond expertiserollen (respectievelijk kunstenaarsarchieven, kunst in de publieke ruimte en restauratie/conservatie). Deze zijn ook geëxpliciteerd in de beleidsbrief van de minister met de bedoeling om de reeds aanwezige expertises optimaal op elkaar af te stemmen en om ook van elkaars expertise gebruik te maken. Mu.ZEE (hier aan tafel) was hier niet bij betrokken. Over CKV wordt Mu.ZEE als lid van CAHF³ wel mee bevraagd.

Restart Collection probeert het videoarchief van Svend Thomsen te herbestemmen. Restart Collection zal ook terecht kunnen bij CKV met hun vragen over kunstenaarsarchieven. De beoogde

3 CAHF (Contemporary Arts Heritage Flanders) is een samenwerkingsverband tussen vier Vlaamse musea voor hedendaagse kunst: S.M.A.K., M HKA, Mu.ZEE en Middelheimmuseum. Zie <http://www.cahf.be>.

expertisedeling geldt immers niet enkel binnen musea onderling en ook niet enkel voor gesubsidieerde organisaties.

De eerstvolgende fase voor CKV is het uitwerken van een waarderingskader. Hiervoor werd een projectaanvraag ingediend. Het is nu wachten op de toekenning van middelen door het agentschap. Van hieruit moet het eigenlijke centrum dan verder tot stand komen. Samenwerking met partners die al expertise hebben opgebouwd is voor CKV noodzakelijk. Verschillende initiatieven dekken vandaag een deel van het veld, maar voor de beeldende kunst is er nog geen coherent uitgeschreven beleid. CKV wil de verschillende initiatieven verbinden en verder ontwikkelen. Het is vooral zaak om een consensus vinden over wie de voortrekkersrol neemt om dit verder te ontwikkelen.

Wat met (her)bestemming van fysieke archieven die CKV niet opneemt?

Een initiatief om mee samen te werken is Archiefpunt. Twee weken geleden was er presentatie die de werking voorstelde (zie ook passage in verslag parallelsessie 1). Private archieven (ook archiefvormers zelf) kunnen bij Archiefpunt de vraag naar herbestemming stellen. Archiefpunt waardeert en adviseert. Ook met PACKED vzw zal worden samengewerkt omdat zij er binnen TRACKS al expertise rond opbouwden. Verder is ook Archiefbank Vlaanderen een partner. Zij hebben recent een actie gedaan rond kunstenerfgoed.⁴

Welke lijnen zijn er te trekken tussen de taken rond archiefzorg die meerjarig gesubsidieerde (beeldende) kunstorganisaties moeten opnemen en de rol die Centrum Kunstarchieven Vlaanderen beoogt in dat domein? Waar ligt de focus van CKV? Op de kunstenaar? Op het kunstsysteem? Op bepaalde kunstvormen?

CKV wil een adviserende/ondersteunende rol spelen voor kunstorganisaties. CKV legt vooral focus op archieven in privébezit, kunstorganisaties kunnen er wel bij komen. Bij de privéspelers (zoals galerijen) liggen de noden vaak nog anders dan bij kunstorganisaties.

De eerste bedoeling is om binnen het traject van het waarderingskader de noden en prioriteiten in kaart te brengen. Daar zullen dus estates, kunstenaars, galerijen,... bijhoren. Bij de kunstenaars is het ook de bedoeling om actieve (jonge) kunstenaars te stimuleren om hun praktijk goed te archiveren/documenteren. Dan is er al een hele grote stap gezet wanneer de kunstenaar niet meer actief is en er misschien een estate of een stichting wordt opgericht.

Op korte termijn zal CKV prioriteiten en noden in kaart brengen. Op middellange tot lange termijn wil CKV kunstenaars ook concreter begeleiden en info op maat leveren. De focus van CKV ligt niet uitsluitend op de kunstenaar. Een bepaalde verzameling is bijvoorbeeld ook een mogelijk vertrekpunt.

Sommige kunstenaars hebben nood aan een registratiesysteem.

Er blijkt een nood aan eenvoudig open source systeem dat bruikbaar en voldoende laagdrempelig is voor kunstenaars om hun collectie te registreren. Adlib wordt genoemd. M HKA gebruikt Adlib ook, maar stoot op beperkingen van het systeem om inhoudelijke kennis rond werken te ontsluiten. Daarom ontwikkelden ze in 2011 Ensemblebank. Er kan worden bekeken of deze tool eventueel op termijn kan worden aangeboden aan kunstenaars. Op dit moment voeren al een aantal externen in op deze tool.

Jan vermeldt dat uit het nodenonderzoek dat PACKED vzw heeft gevoerd is gebleken dat Ensemblebank van M HKA niet het meest ideale systeem is. Er zijn zeker functionaliteiten die kunnen verbeterd worden. Een samenwerking met PACKED vzw zou kunnen zijn om een doorlichting te maken van Ensemblebank en die te plaatsen naast andere marktinitiatieven → wat ontbreekt er om dit systeem bruikbaar te zijn voor de kunstensector?

4 Zie <http://projecttracks.be/nl/nieuws/detail/rapport-campagne-kunsterfgoed-2015-2017>.

Nood aan plek waar het hele archief en collectie van een kunstenaar kan worden ondergebracht.

Wim: werk van Svend Thomsen betreft aparte documentaires, maar tegelijk is het ook een Gesamtkunstwerk. Het is problematisch dat iedereen wel aan cherrypicking wil doen, maar dat niemand de verantwoordelijkheid voor het geheel wil opnemen, terwijl dat net cruciaal is in functie van onderzoek op het oeuvre. Dat het een internationaal archief is, maakt het in een gesubsidieerde context nog moeilijker. Digitalisering door VIAA is pas mogelijk na opname door een collectiebeherende instelling.

Evi: te bekijken of M HKA een rol kan spelen (parallellen met filmmaker Hans Theys waar M HKA ook mee bezig is).

Archief is vaak belangrijk als contextualisering bij kunstwerken en tentoonstelling. Bij Mu.ZEE zitten ook archieven, maar ze zijn niet ontsloten. Ze worden wel intern gebruikt voor tentoonstellingen en onderzoek, maar zijn niet publiek toegankelijk. Probleem is ook dat kennis vooral bij de medewerkers zit en niet beschreven is.

Ook bij andere musea (bv. binnen CAHF) is er interesse voor opname van archieven. Er komen veel vragen. Daarnaast hebben musea ook hun eigen archief, maar een instellingsarchief heeft vaak andere noden dan kunsten(organisatie)archief.

Een artikel in het tijdschrift Boekman (nr. 110, voorjaar 2017) rond kunstarchieven gaat in op samenwerkingen tussen archieven en musea. Wat denken we over “coproducties” tussen musea en archieven om kunstarchieven te valoriseren? Dat gebeurt vandaag al. M HKA maakte bijvoorbeeld een tentoonstelling rond Jef Geys, wat in wezen eigenlijk een archiefpresentatie was. Hiervoor werd gebruik gemaakt van zijn archief, dat zich nog bij de kunstenaar zelf bevindt. Samenwerkingen tussen een museum en een archiefinstelling, waarbij het museum een tentoonstelling contextualiseert aan de hand van archief en de archiefinstelling een archief zo gevaloriseerd ziet, zijn echter eerder uitzonderlijk. Daar liggen misschien kansen.

C) Concertzaal: Noden met betrekking tot digitalisering van audio- en audiovisuele collecties in de muzieksector.

Rond de tafel: Veerle Braem (AMUZ), Eline De Lepeleire (Het Firmament), Ioan Kaes (PlayRight)

Moderatoren: Mariet Calcius en Jan Grieten (Resonant)

AMUZ is een concertgebouw uit Antwerpen. PlayRight is de Belgische vennootschap die zorgt voor het collectieve beheer van de naburige rechten van uitvoerende kunstenaars. Resonant en Het Firmament zijn expertisecentra voor respectievelijk muzikaal erfgoed en podiumkunstenerfgoed.

Situatie AMUZ

Sinds Klara het opnemen van concerten heeft teruggeschroefd, heeft AMUZ zelf geïnvesteerd in opnameapparatuur en doen ze zelf audio-opnames. Deze opnames worden aan Klara gegeven, zodat zij ze alsnog kunnen uitzenden. Voordien deed Klara zelf opnames van concerten bij AMUZ (een tiental per jaar). Daar werden elk jaar contracten voor opgesteld. In die contracten (in het papieren archief) is wellicht wel terug te vinden welke concerten opgenomen werden, maar een kant en klaar overzicht is er op dit moment niet.

Met die opnames gebeurt niet zo veel. Intern worden ze af en toe geraadpleegd door de artistieke medewerkers. De opnames worden bewaard in de cloud van AMUZ. Net als voor andere digitale documenten van medewerkers is daar niet echt een beleid rond. Veerle gaat ervan uit dat er ook nog analoge audiovisuele dragers zijn, maar ze heeft geen idee over de omvang van dit archief en is het

zelf nog nooit tegengekomen.

Voor het papieren archief heeft AMUZ een beheersovereenkomst met het Felixarchief, maar het audiovisuele of digitale archief werd daar niet in opgenomen en is dus nog niet overgedragen. Dat komt wellicht ook doordat AMUZ bij het opmaken van het archiefplan zelf nog geen audio-opnames maakte. De leden rond de tafel zijn het er over eens zijn dat als die vraag aan het Felixarchief gesteld zou worden, men dit ook zou opnemen, zeker gezien de sterke digitale poot van het Felixarchief. Er is ooit een inventaris gemaakt van het papieren archief, begeleid door Felixarchief, maar daarin is toch niet altijd alles gemakkelijk terug te vinden.

Op de website staat een overzicht van alle concerten die gegeven zijn, maar er zijn geen opnames te beluisteren, omdat dat omwille van rechten niet kan. AMUZ krijgt ook heel wat audiovisueel materiaal toegestuurd van ensembles die zich presenteren, voornamelijk op cd, soms ook digitale bestanden via mail. Dat zijn soms uitgegeven cd's, soms cd's in eigen beheer of zelf gebrand. Het gaat dan niet om cd's van de gerenommeerde ensembles, want die gaan ervan uit dat ze wel gekend zijn, maar eerder van minder bekende of jongere ensembles.

Nog meer podia zullen zich in dezelfde situatie als AMUZ bevinden, namelijk dat er wel heel wat wordt opgenomen maar dat er weinig mee gebeurt. We kunnen het dus eerder als documentatie voor de eigen organisatie beschouwen.

Regelgeving rond naburige rechten en situatie PlayRight

Vanaf het moment dat een opname gemaakt wordt, moet je er rekening mee houden dat iedereen die op de opname te horen/zien is naburige rechten heeft op het materiaal. Die naburige rechten omvatten, zoals de auteursrechten voor scheppende kunstenaars, morele rechten en vermogensrechten op de prestatie van een uitvoerend kunstenaar. De voornaamste vermogensrechten zijn het reproductierecht, het recht tot mededeling aan het publiek, het leen- en verhuurrecht en het distributierecht. Uitvoerende kunstenaars kunnen bepaalde gebruikshandelingen die van hun prestaties worden gemaakt niet verbieden (bv. de mededeling van de prestatie aan het publiek op een openbare plaats of de uitzending van de prestatie via de radio), maar ze hebben als tegenprestatie wel recht op een vergoeding.

Terwijl de morele rechten onvervreemdbaar zijn en steeds bij de uitvoerende kunstenaar blijven, kunnen de vermogensrechten worden overgedragen aan derden. Daartoe dient een overeenkomst gesloten te worden tussen de uitvoerende kunstenaar en de persoon of organisatie aan wie de rechten worden overgedragen. De voorwaarden voor die overdrachtsovereenkomsten zijn dezelfde als de voorwaarden die van toepassing zijn op overeenkomsten tussen auteurs en exploitanten. De overeenkomst moet schriftelijk en duidelijk zijn, en bepalingen bevatten m.b.t. de exploitatiewijzen, de vergoedingen voor de uitvoerende kunstenaar en de duur. Wanneer een uitvoerend kunstenaar een prestatie levert ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst of een statuut, kunnen de vermogensrechten worden overgedragen aan de werkgever voor zover de overdracht van die rechten uitdrukkelijk in de overeenkomst is opgenomen en voor zover de prestatie binnen het toepassingsgebied van de overeenkomst of het statuut valt. Meestal dragen de uitvoerende kunstenaars hun vermogensrechten over aan de producent van de film of van het lied dat ze interpreteren. Als de uitvoerende kunstenaar zijn vermogensrechten heeft overgedragen aan de producent, zal de toestemming van de producent vereist zijn voor elke exploitatie van de uitvoering van de uitvoerende kunstenaar.

Naburige rechten blijven van kracht tot minstens 50 jaar na de datum van de prestatie. Wanneer de uitvoering binnen deze termijn van 50 jaar publiek gemaakt wordt, treedt een verlenging van deze termijn op. Indien een vastlegging van de uitvoering op een fonogram (een geluidsdrager, bv. een uitgegeven cd) op geoorloofde wijze gepubliceerd of publiek medegedeeld is, wordt de termijn

verlengd met 70 jaar vanaf die eerste publicatie. Indien de publiekmaking op een andere manier gebeurt dan via een fonogram (bv. via een uitzending op de radio), wordt de termijn verlengd met 50 jaar vanaf de datum van de eerste mededeling aan het publiek. Na het overlijden van de uitvoerende kunstenaar worden de rechten uitgeoefend door diens erfgenamen of legatarissen, tenzij de uitvoerende kunstenaar ze aan een bepaald persoon heeft toegekend, met inachtneming van het wettelijk voorbehouden erfdeel dat aan de erfgenamen toekomt.

Producenten denken soms dat, wanneer ze de opdracht gegeven hebben en de productie en de opname betaald hebben, de rechten ook bij hen rusten. Dat is dus niet automatisch het geval. Er is enkel een overdracht wanneer er een schriftelijke overeenkomst wordt gesloten tussen de uitvoerende kunstenaar en de persoon of organisatie aan wie de rechten worden overgedragen. Bovendien heeft de overdracht enkel betrekking op de vermogensrechten, niet op de morele rechten.

Tegelijkertijd kent de wet ook exclusieve rechten toe aan de “producenten van fonogrammen” en de “producenten van de eerste vastleggingen van films”. Dit naburige recht van de producenten heeft betrekking op de fonogrammen en films die ze produceren. Enkel de producenten van de eerste vastlegging van een film of van geluid beschikken echter over een naburig recht daarop. Wie bijvoorbeeld een geluidsbandje zou kopiëren op cd krijgt op deze tweede vastlegging geen naburig recht. Enkel de producent van het originele geluidsbandje wordt de houder van een naburig recht. Producenten hebben geen morele rechten, enkel vermogensrechten (het reproductierecht, recht tot mededeling aan het publiek, leen- en huurrecht en distributierecht).

De inning van vergoeding voor uitvoerende artiesten van muziek en audiovisuele werken gebeurt door [PlayRight](#) (het vroegere Uradex). Net zoals bij het auteursrecht is het niet nodig om lid te worden om de naburige rechten te doen ontstaan, maar de beheersvennootschap kan je wel helpen bij het efficiënt innen en verdelen van je rechten. De naburige rechten die je krijgt bij de uitvoering of interpretatie van een werk ontstaan automatisch. Een lidmaatschap van een beheersvennootschap is hiervoor dus niet vereist. PlayRight int echter alleen de rechten voor alle vormen van gebruik waartegen je je als uitvoerende kunstenaar niet kunt verzetten (de zgn. ‘dwanglicenties’), zoals het draaien van je opnames op radio & tv, in horecazaken, op fuiven, ... Ook als je geen lid bent, zal PlayRight voor jou deze zogenaamde vergoedingsrechten innen. Je zal er alleen niets van kunnen krijgen. Je kan als rechthebbende ook geen afstand doen van deze vergoeding of beslissen dat voor jouw muziekopnames geen billijke vergoeding verschuldigd is. Voor wat betreft je exclusieve rechten treedt PlayRight niet op. Een platenmaatschappij toestemming geven om je prestatie te reproduceren of online te exploiteren, zal je zelf moeten regelen in je overeenkomst met die maatschappij.⁵

Voor producenten als AMUZ is er ook de vennootschap SIMIM die hen rechten kan uitbetalen voor opnames die uitgezonden worden op Klara. AMUZ maakt wel overeenkomsten met Klara en de muzikanten, maar is niet aangesloten bij SIMIM. Voor een uitzending is het wettelijk voorzien dat Klara 50% aan SIMIM betaalt (voor de producent) en 50% aan PlayRight (voor de uitvoerenden).

PlayRight heeft meer dan 450 000 werken in zijn database zitten en probeert van die werken zoveel mogelijk alle uitvoerders te documenteren, maar dat lukt niet altijd omdat velen de uitvoerders vergeten mee op te nemen. Er is nood aan betrouwbare bronnen om die uitvoerders toe te voegen. PlayRight heeft in de kelder heel wat (schaduw)archieven waar volledige loonlijsten bij zitten. Ze zijn ook al langs gegaan bij Bozar, Kunstenpunt, enz... voor extra info, maar konden niet alle lacunes opvullen. PlayRight is dus op zoek naar bestaande spelers die correcte informatie kunnen aanleveren en/of initiatieven die werken aan het toevoegen van gegevens over die uitvoerders.

5 Voor meer info, zie <http://poppunt.be/advies/popadvies/starting-out/je-muziek-en-je-rechten/wat-moet-ik-weten-over-playright/>

Daarom is PlayRight ook aanwezig op deze TRACKS-ontmoetingsdag. De verplichting tot archiefzorg is dus ook een goede zaak voor PlayRight, aangezien de kans er groter door wordt dat er in de toekomst informatie over uitvoerders zal terug te vinden zijn. PlayRight kan eventueel zelfs bepaalde vormen van zorg stimuleren/ondersteunen die betere informatie over uitvoerders ten goede komt.

Niet alle opnames worden gemaakt met het oog op exploitatie. Vaak gebeurt dat eerder in functie van intern archief/documentatie. Het is op zich ook niet wenselijk om alles op te nemen wat maar kan. Elke organisatie moet voor zich uitmaken wat ze nuttig vindt. Je kan nooit voorzien wat er in de toekomst nog met het audiovisuele archief zal gebeuren. In functie van eventuele exploitatie op een later moment is het belangrijk om altijd meteen ook alle uitvoerders mee te nemen in de documentatie. Momenteel wordt er vaak wel informatie over die opnames meegenomen in programmaboekjes of op de website - bij grotere ensembles wellicht iets minder dan bij kleinere ensembles - maar niet rechtstreeks bij het digitale bestand. Het is niet altijd even vanzelfsprekend dat de uitvoerders mee gedocumenteerd zijn. Bv.: Ancienne Belgique maakt opnames voor exploitatie op hun website, maar geeft niet altijd de namen mee van iedereen die op het podium staat. In het beste geval kan een organisatie als PlayRight deze informatie wel achteraf opvragen.

Stel dat er oude opnamen (audio en/of video) worden gevonden bij kunstorganisaties en die worden gedigitaliseerd. Hoe staat een beheersvennootschap als PlayRight dan tegenover het ter beschikking stellen daarvan?

Erfgoedsector zelf kan van uitzonderingen in de auteurswetgeving gebruik maken (onderzoek, conservering). PlayRight heeft hier niet echt een uitgesproken mening over, maar heeft zeker niets tegen het ter beschikking stellen, mits er in geval van inkomsten een faire verdeling is. Als er geen inkomsten zijn, deelt iedereen in de 'armoede'. In Denemarken hebben de beheersvennootschappen allemaal samen de exploitatie van archiefmateriaal naar zich toe getrokken via de organisatie *Archiv*. Zij zorgen er voor dat de (minieme) inkomsten die voortvloeien uit die exploitatie bij de juiste mensen terecht komen.

D) Café: Kunstenarchieven en onderzoek.

Rond de tafel:

Johan Wambacq (ex-Beursschouwburg, ex-Kaaitheater, nu met pensioen maar bezig met T-boeken)
Birgitte Martens (VUB), Jonas Schildermans (Eastman), Annelies Van den Berghe (PACKED vzw)

Moderator: Lies Galle (stafmedewerker collectiebeheer bij Letterenhuis)

Lies Galle heeft vanuit het Letterenhuis ervaring met het openstellen van schenkingen aan onderzoekers.

Birgitte Martens werkt aan een project en onderzoekt hoe hogescholen (Schools of Arts) en faculteiten architectuur en design omgaan met niet-traditionele publicatievormen in wetenschappelijk onderzoek. Het gaat onder meer om publicaties bij artistiek onderzoek, die vaak vluchtiger zijn, en hoe die hun plaats kunnen vinden in bestaande registratieformaten. Ze kunnen immers ook interessant zijn voor onderzoekers, maar op dit moment is er geen registratieformaat en zijn ze dus niet zichtbaar. Het doel van het project is een registratieformaat en een databank te ontwikkelen.

Johan Wambacq en zijn publicaties en onderzoek

Toen Johan Wambacq een boekje maakte naar aanleiding van 20 jaar Beursschouwburg, was er een vrij goed archief. Voor een recenter boek over 50 jaar Beursschouwburg was het archief niet helder

gestructureerd en was er het bijkomende probleem dat er al veel naar AMVB was gebracht maar nog niet ontsloten was. Het pleit dus voor het goed bewaren van je eigen archief. Mensen komen om veel verschillende redenen vragen om dingen op te zoeken.

In het Kaaitheater werkte Johan sinds 1993. Zijn eerste opdracht daar was een boek te maken naar aanleiding van 15 jaar Kaaitheater. Er was op dat moment nog niet echt een archief, dat moest nog min of meer geordend worden. Hij heeft dan een lijst opgesteld van alle producties die ooit werden geproduceerd en die een volgnummer gegeven. Op basis daarvan en in combinatie met de programmablaadjes met de credits die wel consequent waren bewaard, stelde hij de rest van het archief samen met wat de medewerkers bewaard hadden. Het resultaat was het boek *Humus*. Kaaitheater is in 1977 begonnen met de ambitie om ander werk te tonen dan het burgerlijke theater dat destijds in de KVS te zien was. Tijdens het werken aan het boek over 15 jaar Kaaitheater beseft Johan dat hij met historisch werk bezig was: namen als Rosas en Jan Decorte zijn begonnen in dat vroege Kaaitheater. Kaaitheater bestaat straks 40 jaar, maar doordat Johan met pensioen is gegaan, weet hij niet hoe de archiefzorg sindsdien gebeurt en wordt opgevolgd.

De link met onderzoek heeft te maken met het feit dat Marianne van Kerkhoven 30 jaar lang als dramaturg in het Kaaitheater heeft gewerkt. Zij is heel belangrijk is geweest voor het ontwikkelen van het profiel 'dramaturg' in Vlaanderen. Haar archief kon beter beschreven en ontsloten worden doordat het boek eerder was gemaakt.

Hoe werkt het archiveren bij Eastman?

Eastman bewaart weinig papieren flyers en posters. Deze worden immers niet door het gezelschap zelf gemaakt maar wel (digitaal) opgeslagen als die binnenkomen van presentatieplekken. Er is toch altijd nog wat papieren archief als equivalent bij het digitale. Door een groot personeelsverloop zit er weinig systeem in het archief. Eastman focust nu vooral op het digitale. Er komen regelmatig onderzoeksvragen binnen. Iemand uit Canada heeft het archief van Eastman bestudeerd. Er wordt nu ook een boek gemaakt, maar de nadruk daarin ligt op beelden. Mails en briefwisseling worden ook bijgehouden, maar het is complex om hierin te bepalen wat relevant is om bij te houden.

Correspondentie archiveren in functie van onderzoek?

Lies maakt duidelijk dat correspondentie vanuit een erfgoedgedachte, en zeker voor onderzoekers, wel relevant is. In de schenkingen die Letterenhuis kreeg, zit erg interessante correspondentie van kunstenaars. Die vormt voor onderzoekers een heel belangrijke aanvulling op het bewaarde artistieke werk zelf.

Annelies licht toe hoe men het bij PACKED vzw aanpakt: belangrijke mails worden in een e-mailarchiveringsformaat (eml) in projectmappen opgeslagen. Zo zou een kunstenaarorganisatie ook belangrijke mails, waarin een aanzet tot een nieuwe productie wordt gegeven of contractafspraken gemaakt worden in de desbetreffende productiemap kunnen bewaren.

Birgitte vindt het opvallend hoe persoonlijk een drijfveer tot archiveren is, hoezeer dit van de persoonlijke inzet van een aantal mensen afhangt, zoals bij Johan. In haar project rond artistiek onderzoek valt het op dat decanen soms niet weten wat onderzoekers doen. Er wordt geen collectief geheugen gecreëerd.

Wat maakt dat decanen voor of tegen het delen van die procesgerelateerde onderzoeksresultaten van hun artistieke onderzoekers zijn?

Er zijn hogescholen die erin geloven, en zelf al praktijken ontwikkelen die in die richting gaan, maar de weigerachtigheid die je bij velen voelt, komt vanuit het feit dat de databank meteen ook voor evaluatie zou gebruikt worden. Ze worden al zo uitgebreid gecontroleerd en willen daar liever niet nog verder in gaan. De klacht rond planlast in het hoger onderwijs is wat dat betreft gelijkaardig aan de kunstensector. Er is nu al een portaal van de Vlaamse overheid: FRIS (Flemish Research Information Space), maar daar is nu dus geen formaat voor artistiek onderzoek zoals dit

door bv. Chokri Ben Chika gebeurt in zijn doctoraat in de kunsten.

E) Bibliotheek: Hoe kan de cultureel-erfgoedsector kunstenuorganisaties helpen? Ervaringen met het project the archives @ the architects.

Rond de tafel: Michiel Vergauwe (muziekclub N9 te Eeklo), Gerrit Geerts (Het Collectief, kamermuziekkwintet), Laurence Bolle (Departement Cultureel Erfgoed), Svend Thomsen (kunstenaar met time-based art videoarchief), Heidi Moyson (Resonant), Sam Donvil (PACKED vzw)

Moderator: Wim Lowet (CVAa)

De sessie start met een presentatie van Wim over een project van het CVAa ivm digitale archivering. De case gaat over architectenbureaus maar in principe is dit even relevant voor kunstenuorganisaties uit andere disciplines.

Het architectuurarchief van de provincie Antwerpen verzamelde tot voor kort architectuurarchieven met een focus op Antwerpen. Dat gebeurde in samenwerking met het Centrum voor Vlaamse Architectuurarchieven van het Vlaams Architectuurinstituut. Als archivaris van het Vlaams Architectuurinstituut ondersteunt Wim andere organisaties die aan collectievorming doen. Sinds 2008 gebeurt er onderzoek naar digitale architectuurarchieven, aangezien de praktijk nu grotendeels digitaal verloopt. Vanaf 2018 verbreedt de focus naar heel Vlaanderen. Naast collectiebeheer blijft de nieuwe organisatie een dienstverlenende expertiserol opnemen.

Problematiek digitale archiefzorg:

- Groot aantal bestanden
- Kwetsbaarheid
- Eenvoudig vervalsbaar
- Software-afhankelijk
- Complexiteit: digitale bestanden zitten complexer in elkaar en de leercurves voor sommige softwarepakketten worden hoger

Een aantal problemen is zeer herkenbaar voor kunstenuorganisaties.

- Chaos door dubbele bestanden omdat al vele jaren verschillende bestuurders en medewerkers hun eigen mappensysteem hanteren (N9). In éénmansorganisaties (Het Collectief) valt dat beter mee, maar ook hier kan een chaotische mappenstructuur met dubbele bestanden ontstaan. Zeker in functie van een eventuele latere archiefoverdracht valt enige orde in de chaos aan te raden.
- Softwareafhankelijkheid is een algemeen probleem. Als grafisch ontwerper binnen een kunstenuorganisatie (N9) is dat zeker het geval, maar alles wordt geëxporteerd naar PDF.

Het onderzoek van CVAa reikt alvast enkele oplossingen aan:

- Centrale opslag

Centrale opslag is iets wat binnen de kunstenuorganisaties zelf moet gebeuren. Dat blijkt nog niet overal het geval. Het wordt ook niet altijd als een probleem ervaren om vandaag te kunnen werken, maar met betrekking tot het verleden is het wel vaak problematisch dat er dubbels zijn en dat er geen goede ordening is.

- Vaste naamgeving en mappenstructuur
- Back-up, malwarebeveiliging

Het project bij CVAa ging na hoe architectenbureaus beter ondersteund kunnen worden in hun documentbeheer, back-up,... Ook kunstorganisaties zoeken voor dergelijke zaken regelmatig naar goede, werkbare oplossingen. Bij Muziekclub N9 staan sinds een jaar alle documenten op Dropbox en hebben ze geen lokale servers meer. Opletten met Dropbox als archiveringspek. Als je daar documenten bewaart, kan je best ook nog regelmatig kopies op een andere plek bewaren. Met alle cloud-toepassingen is voorzichtigheid geboden naar digitale archivering toe.

- Administratieve metadata: wanneer is een bestand aangemaakt, wanneer is het gewijzigd?
- Preservatieplanning zodat bestanden op later tijdstip nog geopend zullen kunnen worden (bv. Worddocumenten zullen we niet eeuwig kunnen blijven openen).

Preservatieplanning is zeer complex. De redenering binnen het project was dat het eigenlijk niet mogelijk is dat een architectenbureau dit zelf kan doen. De oplossing is dat ze sneller hun archief afstaan en dat een professionele beheerder dit als dienstverlening zou aanbieden. De kunstorganisaties rond de tafel zouden hier zeker geen bezwaar tegen hebben. N9 werkt vandaag ook al samen met Resonant. In die zin krijgen ze al een zekere vorm van consultancy. Resonant vindt dit een interessant punt, maar het is moeilijk om de grens te trekken waar de verantwoordelijkheid van de kunstensector eindigt en die van de erfgoedsector begint. Misschien ligt dat ook anders bij verschillende kunstdisciplines. We moeten ook opletten dat het vroeger overdragen van een archief de actieve kunstwerking niet bemoeilijkt. Een belangrijke eis vanuit de kunstorganisaties is zeker om verder te kunnen werken op de overgedragen bestanden. Dit aspect werd ook onderzocht binnen het project van CVAa en gelijkaardige bekommernissen leven bij architecten.

Een probleem dat hier aan voorafgaat is dat je als kunstenaar/kunstorganisatie een archiefinstelling moet vinden om mee samen te werken (Svend Thomsen).

Het is belangrijk dat er een win-win is voor beide partijen (architect en archiefinstelling, of minstens het doelpubliek van de archiefinstelling).

- Voordelen voor architecten: een beter archief, efficiëntiewinsten (info sneller terugvinden, wegschrijven), juridische zekerheid (in functie van 10-jarige aansprakelijkheid), betere mogelijkheden tot promotie, kenniswinsten (handbibliotheek om ontwerpen te vinden), “emotionele” winsten (omdat hun oeuvre als architect bewaard wordt).
- Return voor erfgoedinstelling: efficiëntiewinst, kwaliteitsvollere archieven.
- Valkuilen: mogelijk onhaalbare dienstverlening voor architect en/of archiefinstelling.

CVAa kon voor het project met subsidie van de Vlaamse Overheid 1 fulltime projectmedewerker aanwerven. 4 architectenbureaus (groot en klein) dienden als testcase. Eerst werd een informatieanalyse gemaakt (stand van zaken van het informatiebeheer), op basis daarvan volgde een risicoanalyse. Archiefbeheer gaat immers om risico's beheersen (bv.: server die uitvalt, bestanden die niet meer raadpleegbaar zijn,...). De risicoanalyse leverde prioriteiten per bureau op (structuur loopt deels gelijk met TRACKS). De volgende stap was een feedbackronde per bureau om na te gaan of men dit zinvol en bruikbaar vond, of er een betalingsbereidheid was voor dit soort dienstverlening. In de laatste fase wordt de impact op APA onderzocht indien men dit soort dienstverlening zou aanbieden (financieel, personeel, organisatorisch,...).

Zou zo een digitale scan de aanwezige kunstspelers interesseren?

Ja (Muziekcentrum N9), maar dit vergt een één-op-één begeleiding die misschien niet haalbaar is en voor kleine organisaties misschien ook wat overbemeten is. Dat was overigens ook het gevoel bij het kleinste architectenbureau. De vraag naar praktische ondersteuning, doeners is groot. Kunstenaars/kunstorganisaties verwachten niet alleen dat iemand hen zegt hoe het moet of dat ze worden doorverwezen naar een archiefinstelling. Ze verwachten ook dat iemand hen echt komt helpen om het te doen. Probleem met stages is vaak dat het uitvoerende werk voor archivistiekstudenten te weinig diepgravend is om een eigen onderzoek rond te doen. Studenten uit

kunstenopleidingen of musicologen hebben dan weer een lange inlooptijd nodig om zich in de specifieke archiefproblematieken te verdiepen. Bovendien is er het gevaar dat de archiefwerking niet ingebed wordt in de organisatie, terwijl archivering ook voor de organisatie zelf voordelen heeft.

Een andere piste die wordt geopperd is dat kunstorganisaties een stukje extra subsidies moeten kunnen krijgen om aan archiefzorg te doen en dat ze die middelen dan kunnen uitbesteden om concrete ondersteuning te krijgen. Blijkbaar krijgt niet iedereen de uitgaven die voor basisarchiefzorg nodig zijn opgenomen in zijn begroting op basis van de meerjarige subsidie.

Vaststellingen van het pilootproject met de architectenbureaus:

De situatie was bij niemand rampzalig. De dienstverlening werd als nuttig ervaren en had impact op vlak van kennis en organisatie. Architecten hebben ondertussen een vaste verantwoordelijke aangeduid voor archiefbeheer.

De verwachtingen verschilden ook naar gelang de schaal van het bureau. Een klein bureau wil concrete oplossingen, de grote bureaus willen vooral horen welke oplossingen nodig zijn en hebben meer middelen om die dan ook te financieren. Architecten staan hun archief niet graag af aan een archieforganisatie, om deze redenen:

- 1) opslagcapaciteit is geen probleem voor de bureaus (omdat die ook steeds goedkoper wordt)
- 2) duurzaamheidsargument woog niet voldoende door omdat iedereen vandaag nog alles kan openen.
- 3) bedrijfsgeheimen in archieven
- 4) emotionele redenen (nabijheid van archief is belangrijk)

F) Rotonde: Archieftrajecten podiumkunsten.

Rond de tafel: Patrick Sterckx (WP Zimmer), Wim Smet (Laika en Ontroerend Goed), Patrice Van Laethem (Spectra Ensemble), David Bauwens (Ontroerend Goed), Floor Keersmaekers (Rosas), Stephanie Van Aken (GRIP), Marion De Graeve (Kunstencentrum Vooruit), Valerie De Visscher (Platform 0090)

Moderator: Nastasia Vanderperren (PACKED vzw)

De aanwezige kunstorganisaties zijn reeds bezig met archiefzorg en willen vooral horen wat de nieuwe ontwikkelingen zijn. Wim Smet wil beter zicht krijgen op de raakvlakken en verschillen tussen hun manier van werken en de eisen in TRACKS. Ook stelt hij zich de vraag wat er gebeurt als een organisatie geen subsidies meer krijgt en moet stoppen.

Nastasia licht het archieftraject met podiumkunstenorganisaties toe.

De aanleiding waren de vele vragen van organisaties die niet goed wisten waar te beginnen. Binnen het archieftraject werd er samen gekeken welke acties een bepaalde organisatie best kan ondernemen om zijn archiefzorg op punt te zetten. Ook was er bij elke organisatie een plaatsbezoek. Na een eerste reeks individuele trajecten werd er gekozen voor de formule van een groepstraject met een vijftal organisaties. Door een groepsgebeuren van te maken was er de hoop dat organisaties elkaar ook effectief zouden stimuleren om iets te doen met de resultaten van het traject. Aan een rapport dat in de lade blijft liggen heeft immers niemand iets. Op deze manier wilden de betrokken TRACKS-partners Het Firmament en PACKED vzw de resultaten van het traject duurzamer maken.

Wat was de reden voor WP Zimmer om mee te doen?

- De verplichting in het Kunstendecreet.
- WP Zimmer heeft zelf altijd geprobeerd om als een goede huisvader alle data en

documenten te beschermen. Maar de directe aanleiding om hier stappen in vooruit te zetten is de dagelijkse werking, zoals het dagelijkse gebruik van documenten. Voorbeeld: plots houdt websitehosting op en er is een probleem met overzetting. In zo'n geval is het handig dat je goede ordening en backup hebt.

- Door in te stappen is men bij WP Zimmer op korte tijd op een andere manier naar archief en hun eigen archiefwerking beginnen kijken.
- Eerste te vermijden valkuil is het archiveren aan (nieuwe) communicatiemedewerker overlaten:
 - loopt hierin verloren
 - kent de geschiedenis van de organisatie niet
 - moet constant keuzes (i.v.m. bewaring) nemen→ Daarom is Patrick als zakelijk leider nu zelf verantwoordelijk voor het archief.
- Een belangrijke stap vooruit voor WP Zimmer is dat ze een intern beleid ontwikkelden rond bewaring (wat digitaal, wat op papier?)
- De verantwoordelijke voor de organisatie moet de archivering zelf in handen nemen, vindt Patrick.

Nastasia: Archiefzorg moet ook **breed gedragen** zijn **in de organisatie**. Een deel is beleid, maar ook communicatie, IT, secretariaat,... moeten op de hoogte zijn van het hoe en waarom.

Nastasia legt uit hoe TRACKS qua structuur ineens zit en licht de stappen toe, beginnend bij het luik 'visie en beleid'. Van daaruit kan je als organisatie kleine stapjes vooruit zetten.

Aan het einde van het traject bepaalt elke organisatie 3 prioritaire acties.

Patrick: TRACKS biedt een belangrijke houvast en structuur waardoor je snel een beleid kan ontwikkelen waar iedereen zich moet aan houden.

Welke waren de 3 prioritaire acties bij WP Zimmer?

1. WP Zimmer ondersteunt kunstenaars, maar beheert niet zelf hun artistieke werk. Uitdaging was bepalen hoe WP Zimmer het eigen archief definieert/afbakent.
2. Sinds 2006 gaat WP Zimmer radicaal digitaal. In het algemeen is er reeds een redelijk goede ordening, maar het doorgedreven digitaal werken vraagt toch dat die ordening nog verder op punt wordt gesteld. Het digitale vraagt nog een veel betere ordening.
3. Organiseren van een trashday.

Verder vindt Patrick het na het doorlopen van dit traject ook belangrijk om na te denken over wat ze belangrijk vinden om bij te houden als kunstenaarorganisatie. Is dat ook hetzelfde als wat een onderzoeker over 30 jaar belangrijk vindt? Misschien wordt er dan eerder met een sociologische dan met een artistieke bril naar het archief gekeken?

Nastasia geeft toelichting bij het plaatsbezoek en het eindrapport

Voordeel van het eindrapport voor Patrick is dat hij nu al weet wat de komende jaren in actieplannen te schrijven m.b.t. archiefzorg. De enige uitdaging is nog om er de tijd voor te vinden.

Wim beaamt dit. Geen tijd is geen reden om geen archief te hebben, maar het is wel een factor die meespeelt.

Patrick heeft ervaren dat er voor archiefzorg natuurlijk wel iets aan middelen nodig is, maar ook niet zo verschrikkelijk veel. Je kan heel wat doen met weinig middelen. Het is wel belangrijk te weten WAT je wil doen, zodat je ook weet waarvoor je geld kan en moet vragen. Een deel van je middelen zal ongetwijfeld moeten gaan naar wat in je actieplan staat. Belangrijke kernbegrippen daarbij zijn 'visie' en 'het geheugen van de organisatie'. Het traject heeft een impact op iedereen binnen de organisatie.

David vindt het interessant om te horen dat iedereen binnen de organisatie betrokken is. Dat is zeker een werkpunt bij Ontroerend Goed.

Patrice: Als muziekensemble zit je heel erg in het hier en nu. Het archief is lange termijn en vaak niet zo prangend. Daarom is het moeilijk om er bewustzijn voor te creëren binnen de organisatie.

Nastasia merkt op dat je intern in je organisatie moet proberen aan te tonen dat je met goede archivering een efficiëntere werking kan bekomen. Patrick beaamt dit. Een gemakkelijke vindbaarheid door een goede ordening en een beter overzicht komen de hele organisatie ten goede.

Floor: een voorganger is begonnen aan een inventaris in Excel. Ze beaamt het belang van zo'n inventaris. Het is belangrijk om niet alleen het eindproduct bij te houden, maar ook documenten van het productieproces. Archief is meer dan eindproduct. Je archief kan ook het publieksbereik en -appreciatie documenteren. Het is niet altijd gemakkelijk om iedereen te engageren of te motiveren om het systeem te volgen.

Patrick wijst op het belang van videomateriaal te laten digitaliseren! Dvd's verouderen bijvoorbeeld sneller dan je zou denken.

Een ander aandachtspunt dat ter sprake komt is het gevaar dat het technisch archief niet als archief wordt beschouwd. Naast het administratief archief is het puur artistieke archief vaak het eerste – en soms enige - waar men aan denkt, maar ook het technisch archief kan zeer relevant zijn.

David: Ontroerend Goed bestaat 10 jaar. Archiefkasten bevatten alle masters, maar hier gaat af en toe wel iets verloren. Het digitale staat beter op punt. De oudere gedigitaliseerde bestanden zijn helaas wel van te lage kwaliteit. Dit is onherroepelijk verloren.

Marion vreest dat het van onderuit niet lukt. Het is belangrijk dat het bovenste niveau mee is. Ze had gehoopt op concrete tips, maar begrijpt dat het traject maatwerk is. Nastasia suggereert om met een klein werkgroepje aan een mappenstructuur te beginnen werken, om zo geleidelijk meer draagvlak binnen de organisatie te creëren.